

**Claudiu T. Arieșan, *Istoria comicului românesc*,
Editura Datagroup, Timișoara, 2016, 580 p.**

Laura Bădescu*

Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, Calea 13 Septembrie 13, 050711 București, România

Parcursul monografic al *Istoriei comicului românesc* (2016) de Claudiu T. Arieșan a fost anunțat de două volume anterioare: *Hermeneutica umorului simpatetic. Repere pentru o comicologie românească* (1999), respectiv *Între surâs și rugăciune. Modele culturale din comicologia clasică și patristică* (2003).

Traseul hermeneutic al lucrării de față are, în ideea acoperirii unui subiect atât de vast, puncte de plecare multiple. Astfel, apar ca sistem de referință marile teorii filozofice și estetice eline (Platon, Xenofon, Democrit, Heraclit, Aristotel), precum și cele retorice practicate sau teoretizate de oratorii Romei (Cicero, Democrit, Quintilian, Pliniu cel Tânăr). Cu o incursiune majoră în Renaștere, dar și în cadrul curentelor majore ale culturii: clasicism, iluminism, romantism, fără să ignore direcțiile impuse de Hegel, Schopenhauer, Vischer, Nietzsche, Hartmann, Croce ș.a., demersul critic fixează o hartă culturală jalonată cu definiții, clasificări, opțiuni, interpretări, ierarhizări. Într-un efort integrator din care firul conductor nu lipsește, autorul lămurește confuzii, precizează concepte, operează cu distincții pe care le surprinde în evoluție diacronică, urmărește, într-o arie culturală exhaustivă, modificările semantice ale termenilor și, mai cu seamă, fixează concluzii. Dintre *intrările în istoria simpatetică* plasate sub incidența perspectivei antropologice, interesante rămân cele care infirmă prejudecăți culturale. Vorbind despre esența sacră și dimensiunea religioasă a râsului, autorul urmărește afirmarea lor atât în *Vechiul și Noul Testament*, cât și în opere ale unor scolastici precum Efreim Sirul, Ioan Scărarul, Toma d'Aquino ș.a. Interesantă apare și raportarea la etnic. Aceasta se înscrie unui demers firesc de vreme ce „evoluțiile istorice distincte, matricile psihologice au contribuit în timp la cristalizarea unor diferențe între popoare, națiuni, rase și grupări etnice privind modul de concepere, emiterie și receptare a modalităților umoristice”. Ti-

pologiile propuse în această cheie amintesc de *Aritmologiile* medievale și sugerează asimilarea într-un nou context a vechilor instrumente de proiecție medievală. Imagologic, aceste tipologii reconfirmă faptul că „nimic din modelul paideic nu se poate pierde, dar totul se transformă sub ochii noștri, în domeniul umanioarelor antice și medievale”.

Abordarea din acest unghi a spațiului literaturii române vechi este realizată dinspre textul de autor (predosloviile) spre textul grav (istoriografia) și spre cel de zăbavă (cronicile ritmate), ajungând pînă la cel dintîi enciclopedist recunoscut: principele Cantemir. Între mariginile acestea excursul este nou, căci textele noastre vechi au fost rareori interpretate în cheia studiului de față.

Aceasta lipsă poate fi pusă pe seama a două constrîngerii majore. Pe de o parte, constrîngerile existente în istoria noastră culturală, fixate și propagate prin cutume și mentalități. Fără îndoială, indivizii veacurilor trecute, cronicari sau istorici, traducători sau scriitori de texte religioase nu puteau ignora statutul ingrat al celor care *făceau șagă*. Nevoia de statut a individului care scrie pentru eternitate (*scrisoarea-i lucru vecinicu* – zica cronicarul) și seriozitatea lui reală (sau mimată) erau coordonatele esențiale ale figurii lui publice. A scrie *în șagă* nu-i era permis sau, mai degrabă, nu-și permitea. Autorul vechi era un *cercătoriu de învățătură* și un *semănătoriu de înțelepciune*. De aceea, apelul la paremiologie, de exemplu, este cea dintîi mască fabuloasă sub care se rîde în literatura noastră veche și premodernă. (Aduag în paranteză, că mai toate cărțile populare traduse în epocă, nu purtau decît rar numele autorului sau al traducătorului; literatura de zăbavă gustată în epocă punea sub semnul anonimatului lucrurile *băznuite* dintr-o pudoare pe care românii au avut-o cu prisosință. Nici chiar poezia noastră de început, scrisă la umbra paharului plin de bărbați iluștri precum

* Adresă de corespondență: laura.e.badescu@gmail.ro.

Conachi sau Ioan Cantacuzino, nu era semnată...).

Între cei care puteau *a face șagă*, apăreau actorii ambulanzii—numiți *pehlivani* sau *ghiduși*—, al căror stat social era ingrat, după cum se vede în sistemul nostru juridic. Astfel, în *Pravila* de la Iași (1814) apărea stipulat: „și iarăși după pravilă, vechil sau avocat nu poate fi primit la judecată fără alegere precum surdul și nevrîstnicul, cel ce n-a împlinit 17 ani și cel ce a fost în vinovății, de moarte, și cel ce a fost dovedit de pîrîș mincinos, și boinicul și *ghidușul* și alții asemenea necinstiți”.

Cea de a doua constrîngere majoră vine din puținătatea studiilor ce plasează înțelegerea textului

vechi sub zodia rîsului. Doar întoarcerea în epocă, spre autor și statutul său, spre circumstanțele ce permit și condiționează apariția textului și receptarea lui, ar putea trasa reperele reale ale acestei categorii. Altfel, rîsul celor vechi nu poate fi decelat în tipare contemporane.

Faptul că profesorul Claudiu Arieșan încearcă reconstituirea acestui climat din interior, este un câștig pentru dimensionarea comicului românesc în textul vechi. Astfel, cum spun înaintașii, *întinsă înainte calea cea netedă și luminoasă a deslușirii sensului* – iar efortul hermeneutic salvează deopotrivă autorul vechi și receptorul nou.